

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3 Vreemder dan alles wat vreemd is

12 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- de twee manieren waarop je vanuit zingevingsvragen religies kunt analyseren: als waarden en als ervaring 2
- een uitleg van de analyse van religie als ervaring in tekst 1: religieuze, individuele of subjectieve ervaringen zijn niet tot objectieve kennis te herleiden 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Vanuit zingevingsvragen kun je religieuze uitspraken analyseren als waarden, tegenover wetenschappelijke uitspraken waarin het om contingente doelloze feiten gaat. 1
- Ook kun je zingevingsvragen analyseren als ervaring. De zingeving vanuit religieuze ervaringen kan niet tot natuurwetenschappelijke wetten gereduceerd worden, en de subjectieve religieuze ervaring behoeft ook geen objectieve rechtvaardiging want elke ervaring is onherleidbaar de mijne 1
- In tekst 10 betreffen zingevingsvragen de ervaring: er wordt gesproken van een wetenschap die blind is voor de subjectieve werkelijkheid en voor wat ik denk en voor wat mij op elk moment ten diepste aangaat; niet als algemene wetmatigheid maar als het wezen van mijzelf, het eenmalige en individuele dat in de algemene wet teloor gaat 1

Vraag	Antwoord	Scores
13	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de mogelijke kritiek van Groot op de drie standpunten omtrent de status van religie:	
	<ul style="list-style-type: none"> • kritiek op het modernistische standpunt: kwalijk dat religie naar de achtergrond is gedrongen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • kritiek op het gematigde standpunt: het verlies van religieuze waarden is kennelijk niet onomkeerbaar 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • kritiek op het conservatieve standpunt: terugkeer naar de voormoderne gemeenschap is niet wenselijk 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	De mogelijke kritiek van Groot zou als volgt kunnen luiden:	
	<ul style="list-style-type: none"> • volgens het modernisme is het een goede zaak dat wetenschap en technologie de leidraad van ons leven zijn en religies naar de achtergrond zijn gedrongen. Daar zou Groot het niet mee eens zijn. Hij vindt dat religie in de moderne tijd meer tegenwicht moet bieden aan de wetenschap en het individu moet beschermen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • volgens het gematigd modernisme zijn de ontwikkelingen onomkeerbaar. Groot lijkt het daar niet mee eens te zijn, want anders zou hij geen pleidooi houden voor een hedendaagse taak van religie in het tegenwicht bieden aan de wetenschap 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • het religieus conservatisme bepleit een terugkeer naar de voormoderne gemeenschap en zijn waarden. Groot daarentegen bepleit een moderne taak voor religie ná het proces van modernisering, en dus geen terugkeer naar vroeger tijden 	1

Vraag	Antwoord	Scores
14	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van de onherleidbaarheid van menselijke ervaring volgens fenomenologie: deze is primair en direct en dus niet te herleiden tot iets anders • een argument dat de tekst van Groot (tekst 11) de onherleidbaarheid van de ervaring volgens de fenomenologie minder goed uitdrukt dan die van Spiering (tekst 12): religieuze ervaring lijkt te herleiden tot een transcendente dimensie • een argument dat de tekst van Spiering de onherleidbaarheid van de ervaring volgens de fenomenologie beter uitdrukt dan die van Groot: het woordloze ervaren kan op verschillende wijzen worden geïnterpreteerd, maar lijkt niet te herleiden tot iets anders <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De onherleidbaarheid van de menselijke ervaring houdt in dat ervaringen primair, direct en oorspronkelijk zijn en onder andere de wetenschappelijke rationaliteit daaraan niet ten grondslag ligt maar er juist een afgeleide van is • In tekst 11 stelt Groot dat de religieuze ervaring een andere dimensie opent, een transcendente overstijgende realiteit. De religieuze ervaring lijkt daarmee herleidbaar te zijn tot die transcendente dimensie. Dit zou dan niet overeenstemmen met de onherleidbaarheid van de ervaring in de fenomenologische visie • In tekst 12 is er volgens Spiering een subjectief en woordloos ervaren van onszelf en de wereld om ons heen dat weliswaar op verschillende wijzen kan worden geïnterpreteerd, maar in zichzelf onherleidbaar is. Deze opvatting strookt beter met de fenomenologische opvatting van de onherleidbaarheid van de menselijke ervaring 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
15	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een toelichting aan de hand van tekst 13 dat het vastleggen van de betekenis van religie kan leiden tot essentialisme: alles onder één noemer brengen / negeren van verschillen / niet kijken naar wat er is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg hoe Taylor gebruik maakt van Wittgensteins privétaalargument: onmogelijkheid van privétaal correspondeert met onmogelijkheid privé-ervaring 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het essentialisme, waarbij bijvoorbeeld de betekenis van religie wordt vastgelegd op een aantal kenmerken dat voor iedere religie zou moeten gelden, probeert alle religies onder één noemer te brengen. Het kijkt niet naar wat er is, zoals de dichters in tekst 13 willen, maar negeert juist de verschillen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Taylor stelt dat een religieuze ervaring nooit vooraf gaat aan het openbaar gebruik van taal en past Wittgensteins argument dat innerlijke toestanden of ervaringen geen verklaring van publiek handelen kunnen bieden toe op religieuze beleving. Het is volgens Wittgenstein per definitie onmogelijk om een privétaal te hanteren, die voor niemand anders toegankelijk is 	1

Vraag	Antwoord	Scores
16	maximumscore 4	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van de laatste zin van tekst 13 als metafysische uitspraak: een niet empirisch verifieerbare uitspraak over de aard van de gehele werkelijkheid 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van de laatste zin van tekst 13 als morele uitspraak: een waarderende oproep tot een levenshouding van verwondering 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • het vergelijkbare oordeel van de logisch empiristen en James op metafysische uitspraken: metafysische uitspraken zijn niet betekenisvol omdat ze niet te verifiëren zijn, dan wel omdat ze geen praktische gevolgen hebben voor wat we doen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • de verschillende oordelen van de logisch empiristen en James ten aanzien van morele uitspraken: morele uitspraken zijn betekenisloos voor de logisch positivisten omdat ze niet te verifiëren zijn, maar volgens het pragmatische betekenisprincipe zijn ze wel betekenisvol wanneer ze ons handelen beïnvloeden 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De laatste zin van tekst 13 luidt: “Want het vreemdste, vreemder dan alles dat vreemd is, is dat er niets valt te begrijpen en alles werkelijk is zoals het lijkt.” Deze zin doet een uitspraak over de aard van de gehele werkelijkheid, namelijk dat alles is zoals het lijkt, zonder dat de waarheid of onwaarheid daarvan empirisch is vast te stellen. Metafysica stelt vragen over de aard van de werkelijkheid in zoverre die het empirische te buiten gaan. In die zin kan deze uitspraak metafysisch worden genoemd 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • In de context wordt opgeroepen tot een levenshouding van verwondering, waarover een positief waardeoordeel wordt uitgesproken. Een negatief waardeoordeel wordt gegeven aan het komen met verklaringen en het verkleinen van het raadsel. In zoverre van invloed op de normatieve omgang met anderen kan de laatste zin ook als morele uitspraak worden gezien. Het praktische gevolg is dan minstens dat je niet meer praat over wat je verzint, maar alleen kijkt naar wat er is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens de logisch positivisten zijn metafysische uitspraken betekenisloos omdat ze niet voldoen aan het verificatieprincipe. Het pragmatistische betekenisprincipe levert qua uitkomst vergelijkbare kritiek: een uitspraak is betekenisvol wanneer deze praktische gevolgen heeft voor wat we doen, en metafysische uitspraken hebben deze praktische gevolgen niet 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ook morele uitspraken zijn volgens de logisch positivisten betekenisloos omdat ze niet verifieerbaar zijn. Volgens het pragmatistische betekenisprincipe van James kunnen morele uitspraken ons handelen, in tegenstelling tot metafysische uitspraken, wel beïnvloeden en zijn morele uitspraken dus wel betekenisvol 	1